

Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:14

Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:14

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / *Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen*
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto: Erja Kankala, opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN 978-952-263-023-0 (PDF)
ISSN-L 1799-0327
ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2011:14

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
30.3.2011

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Opetus- ja kulttuuriministeriö Puheenjohtaja: Rauno Anttila Sihteeri: Katri Santtila ja Viivi Seirala		Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
		Toimielimen asettamispv 3.1.2010	Dnro 85/040/2009
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen (Förbättring av betingelserna för professionella grupper på det fria konstfältet)			
Julkaisun osat Muistio			
Tiivistelmä Hallitusohjelmassa todetaan, että taiteen vapaan kentän toimijoiden toimintamahdollisuudet turvataan. Hallitusohjelman kirjauksen johdosta opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän pohtimaan vapaan kentän ryhmämuotoisen toiminnan edellytysten parantamista. Laajemman kokonaiskuvan saamiseksi työryhmä on tarkastellut jossakin määrin myös teattereiden ja orkestereiden valtionosuustoimintaa. Vapaa kenttä on monimuotoinen ammattitaiteilijoista koostuva tuotantoareena, jonka toimijat eivät ole valtionosuusjärjestelmän piirissä. Vapaan kentän toimijoita ovat näyttämö-, tanssi-, sävel-, sirkus- ja performanssi- ja esitystaiteen aloilla mm. valtion harkinnanvaraista toiminta- tai projektiavustusta saavat ryhmät, yksittäiset työryhmät, tuotantotalot ja muut erilaisia taidetilaisuuksia järjestävät tahot sekä freelancetaiteilijat. Sirkustaiteella tarkoitetaan tässä yhteydessä ns. nykysirkusta. Vaihtelevasta tilastoinnista johtuen eri alojen vapaan kentän toiminnan määrästä on vaikea saada kokonaiskuvaa. Työryhmä ehdottaa, että eri taiteenalojen tiedotuskeskuksille tulee luoda edellytykset palvella toimijakenttää mm. tuottamalla kattavaa ja luotettavaa tilastotietoa. Muut työryhmän ehdotukset liittyvät ryhmien toiminnan rahoituksen, rahoitusjärjestelmän ja taiteenedistämisyhteistyön kehittämiseen, yrittäjä- ja tuottajaosaamisen lisäämiseen sekä yhteistyön kehittämiseen. Valtion talousarviossa vapaalle kentälle suunnatut määrärahat ovat kasvaneet vuodesta 2007 lähtien noin 4,1 miljoonaa euroa, eli noin 74 %. Myös vapaalla kentällä työskentelevien taiteilijoiden ja ryhmien määrä on kasvanut huomattavasti. Vuonna 2009 valtion toiminta-avustusta myönnettiin 66 ryhmälle, vuonna 2011 tuen piirissä on 108 ryhmää. Valtionosuustoimijat palkkaavat taiteilijoita yhä enemmän tilapäisiin työsuhteisiin. Rakennemuutoksesta sekä kaikkien taiteenalojen vapaan kentän ryhmien ja niiden toiminnan määrän kasvusta johtuen työryhmä ehdottaa taiteenedistämisyhteistyön, rahoituksen ja avustusmuotojen kehittämistä. Kunkin taiteenalan asiantuntemusta tulisi parantaa valtion taiteenedistämisyhteistyössä, avustusmuotoja kehittää tarkentamalla myöntöperusteita ja kokeilemalla uusia avustusmuotoja. Tämä edellyttää pysyviä määrärahalisäyksiä. Valtion talousarviossa näyttämötaiteen edistämiseen osoitettuja määrärahoja esitetään korotettavaksi vuoteen 2015 mennessä 4 miljoonalla eurolla, säveltaiteen 3,3 miljoonalla eurolla, tanssitaiteen 1,7 miljoonalla eurolla, sirkustaiteen 1,2 miljoonalla eurolla ja performanssi- ja esitystaiteen 0,6 miljoonalla eurolla. Vapaan kentän ryhmien ammattimaisuuden kehittäminen edellyttää ammattimaisen yrittäjä- ja tuottajatoiminnan lisäämistä. Työryhmä ehdottaa, että eri taiteenalojen tutkintoon johtavaa ja täydennyskoulutusta kehitetään siten, että tuottaja- ja yrittäjäosaaminen sisältyy riittävässä määrin koulutusohjelmiin. Osaksi tutkintoon tähtäävää koulutusta tulisi sisällyttää tuottaja- ja yrittäjäosaamisen opintojaksot. Täydennyskoulutuksessa keskeistä on, että koulutus on kohtuuhintaista ja siten taiteilijoiden saavutettavissa. Tuotannollisen osaamisen kasvattamiseksi ja taloudellisuuden lisäämiseksi tulisi kehittää uudenlaisia hallinnollisia ja tuotannollisia tapoja järjestää toimintaa taiteenalasta riippuen. Ryhmien toimeentulon parantamiseksi, esitysten elinkaaren pidentämiseksi ja palveluiden monipuolistamiseksi tulisi kiertue-toimintaa kehittää ja tilojen yhteiskäyttöä lisätä. Työryhmä esittää perustettavaksi kaikkia taiteenaloja koskevan yhteistyöelimen, jonka tehtävänä on laatia eri taiteenalat huomioiva valtakunnallinen selvitys kiertue-toiminnan kehittämiseksi ja yhteistyön esteiden purkamiseksi.			
Avainsanat Näyttämö-, sävel-, tanssi-, sirkus-, performanssi- ja esitystaide, vapaa kenttä			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:14		ISSN 1799-0335 (PDF) -L 1799-0327	ISBN 978-952-263-023-0 (PDF)
Kokonaissivumäärä 27	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	

Presentationsblad

Utgivare

Undervisnings- och kulturministeriet

Urtvigningsdatum

30.3.2011

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Ordförande: Rauno Anttila Sekreterare: Katri Santtila och Viivi Seirala	Typ av publication Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
	Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet		
	Datum för tillsättande av 3.1.2010	Dnro 85/040/2009	
Publikation (även den finska titeln) Förbättring av betingelserna för professionella grupper på det fria konstfältet (Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen)			
Publikationens delar Promemoria			
Sammandrag <p>Enligt regeringsprogrammet ska verksamhetsbetingelserna för aktörer på det fria konstfältet tryggas. Med anledning av denna utfäslse tillsatte undervisnings- och kulturministeriet en arbetsgrupp för att utreda hur betingelserna för grupper på det fria konstfältet skulle kunna förbättras. För en mer övergripande bild tog arbetsgruppen även upp vissa aspekter av teaternas och orkestrarnas statsandelsverksamheten.</p> <p>Det fria konstfältet är en mångformig produktionsarena för yrkeskonstnärer som inte omfattas av statsandelsystemet. Till aktörer på det fria konstfältet inom teater, dans, tonkonst, cirkus och performance hör bl.a. olika grupper som åtnjuter statens behovsprövade verksamhets- eller projektfinansiering, enskilda arbetsgrupper, s.k. produktionshus och andra organisationer av konstvenemang samt frilanskonstnärer. Med cirkus avses i detta sammanhang s.k. nycirkus.</p> <p>På grund av skillnader i statistikföringen är det svårt att få en övergripande bild av verksamhetsvolymen på det fria konstfältet. Arbetsgruppen föreslår att informationscentren för de olika konstområdena ska ges förutsättningar att tjäna sina respektive sektorer genom att bl.a. ta fram omfattande och tillförlitlig statistik. Arbetsgruppens övriga förslag gäller utveckling av gruppernas verksamhetsfinansiering, finansieringssystem och konstfrämjande, stärkning av företag- och producentkompetensen och utveckling av samarbetet.</p> <p>Budgetanslagen till det fria konstfältet har ökat med cirka 4,1 miljoner euro, dvs. cirka 74 procent, sedan 2007. Också antalet konstnärer och grupper på det fria fältet har ökat betydligt. År 2009 beviljades statens verksamhetsbidrag till 66 grupper, och 2011 till 108 grupper. Det är allt vanligare att aktörer som åtnjuter statsandelar anställer konstnärer på viss tid. Med anledning av strukturförändringen och ökningen i antalet grupper och deras verksamhetsvolym på det fria konstfältet föreslår arbetsgruppen att systemet för konstfrämjande, finansieringen och bidragsformerna ska ses över. Expertisen på respektive konstområde bör höjas inom statens system för konstfrämjande och bidragsformerna bör utvecklas genom precisering av bevilningsgrunderna och försök med nya bidragsformer. För detta behövs en permanent höjning av anslagen. Gruppen föreslår att budgetanslagen till scenkonsten ska höjas med 4 miljoner euro före 2015, anslagen till tonkonsten med 3,3 miljoner euro, till danskonsten med 1,7 miljoner euro, cirkuskonsten med 1,2 miljoner euro och performancekonsten med 0,6 miljoner euro.</p> <p>I syfte att utveckla professionalismen i grupperna på det fria konstfältet behövs det mer professionell företags-, manager- och producentverksamhet. Arbetsgruppen föreslår att den examensinriktade utbildningen och fortbildningen på de olika konstområdena ska utvecklas genom ett lämpligt inslag av producent- och företagarkompetens. Kurser i producent- och företagarfärdigheter bör inkluderas i den examensinriktade utbildningen. I fråga om fortbildning är det viktigt att utbildningen genom prissättning ligger inom räckhåll för konstnärerna. Produktionskompetensen och lönsamheten kan förbättras genom nya sätt att organisera administrationen och produktionen på respektive konstfält.</p> <p>Gruppernas ekonomi kan stärkas, produktionernas livslängd förlängas och utbudet av tjänster göras mer varierande genom att effektivisera turnéverksamheten och sambruket av lokaler. Arbetsgruppens förslag är att inrätta ett samarbetsorgan för alla konstområden vars uppgift är att utarbeta en riksomfattande utredning i syfte att utveckla turnéverksamheten och avhjälpa hindren för samarbetet.</p>			
Nyckelord Scen-, ton-, dans-, cirkus- och performancekonst, fria konstfältet			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2011:14	ISSN 1799-0335 (PDF) -L 1799-0327	ISBN 978-952-263-023-0 (PDF)	
Sidoantal 27	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution -		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet	

Sisältö

Johdanto	8
1 Vapaan kentän nykytila	11
<i>Toimijoiden määrä, koulutus ja työllistyminen</i>	11
<i>Toimijakentän rakenne ja ryhmien määrä</i>	12
<i>Vapaan kentän toiminnan määrä</i>	13
<i>Toimijakentän järjestäytyneisyys</i>	15
2 Vapaan kentän ammattilaisryhmien toiminnan rahoituksen ja rahoitusjärjestelmien kehittäminen sekä yrittäjä- ja tuottajaosaamisen lisääminen	16
<i>Toiminnan rahoitus</i>	16
<i>Määrärahojen myöntöperusteet</i>	17
<i>Ryhmien tulonmuodostus</i>	18
<i>Valtion tuki suhteessa esitysten määrään ja myytyihin lippuihin</i>	20
<i>Toiminnan ammattimaisuus ja työnantajavelvoitteiden hoitaminen ryhmissä</i>	21
Työryhmän ehdotukset	22
<i>Valtionavustusmuotojen kehittäminen ja määrärahalisäykset</i>	22
<i>Taiteenedistämisyjärjestelmän kehittäminen</i>	22
<i>Tuottaja- ja yrittäjäosaamisen vahvistaminen</i>	23
3 Valtionosuuden piirissä olevien kulttuuri- ja taidelaitosten ja vapaan kentän välisen yhteistyön kehittäminen	24
<i>Toimijoiden alueellinen jakauma</i>	24
<i>Taiteellinen ja tuotannollinen yhteistyö ja yhteistyökumppanit</i>	26
Työryhmän ehdotukset	26
<i>Valtionosuusjärjestelmän kehittäminen</i>	26
<i>Kiertuetoiminnan kehittäminen</i>	26
<i>Tiedotuskeskusten toiminnan kehittäminen</i>	26
<i>Uusien hallinnollisten ja tuotannollisten mallien kehittäminen</i>	27

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Opetusministeriö (opetus- ja kulttuuriministeriö 1.5.2010 alkaen) asetti 13.1.2010 työryhmän, jonka tehtävänä oli esittää näkökulmia vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantamiseksi. Työryhmän tuli työssään tarkastella ainakin:

- 1 vapaan kentän ammattilaisryhmien toiminnan rahoitusta lähtökohtana valtionavustus- ja muiden rahoitusjärjestelmien kehittäminen ryhmien pitkäjänteisen työskentelyn ja toimeentulon parantamiseksi,
- 2 mahdollisuuksia valtionosuuden piirissä olevien kulttuuri- ja taidelaitosten ja vapaan kentän välisen yhteistyön lisäämiseksi sekä ryhmien esiintymistilojen ja työtilaisuuksien että monipuolisten taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuuden tukemiseksi,
- 3 mahdollisuuksia vahvistaa ryhmien yrittäjä- ja tuottajaosaamista toiminnan kehittämiseksi ml. ryhmien keskinäisen yhteistyön hyötyjen lisääminen,
- 4 kentän järjestäytyneisyyttä alojen kulttuuripoliittisen vaikuttavuuden lisäämiseksi ja
- 5 koulutuksen ja työllistymisen suhdetta.

Opetusministeriö kutsui työryhmän puheenjohtajaksi johtaja Rauno Anttilan ja jäseniksi seuraavat henkilöt: taiteellinen johtaja Dan Henriksson, näyttelijä/ohjaaja Ville Sandqvist, toiminnanjohtaja Raija Ojala, toiminnanjohtaja Tomi Purovaara, taiteilija Aapo Korkea-oja, projektisuunnittelija Annamaija Saarela, toiminnanjohtaja Aila Sauramo, toimitusjohtaja Matti A. Holopainen ja osastopäällikkö Marianna Kajantie. Lisäksi ministeriö kutsui työryhmään valtion tanssitaide-toimikunnan puheenjohtaja Sari Lakson, näyttämötaide-toimikunnan puheenjohtaja Ahti Ahosen ja säveltaide-toimikunnan puheenjohtaja Pekka Vapaavuoren. Työryhmän sihteerinä toimivat ylitarkastaja Katri Santtila ja suunnittelija Viivi Seirala opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Työryhmä kokoontui 8 kertaa.

Saatuun työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa muistionsa opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Helsingissä 31.1.2011

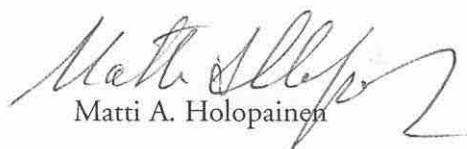
Rauno Anttila

Ahti Ahonen

Dan Henriksson

Matti A. Holopainen

Marianna Kajantie

Aapo Konkeaoja

Sari Lakso

Raija Ojala

Tomi Purovaara

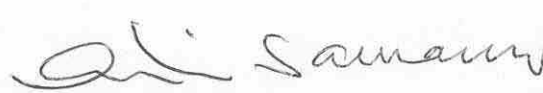
Annamaija Saarela

Ville Sandqvist

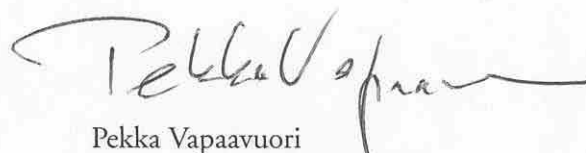
Katri Santtila

Aila Sauramo

Viivi Seirala

Pekka Vapaavuori

Johdanto

Hallitusohjelmassa todetaan, että taiteen vapaan kentän toimijoiden toimintamahdollisuudet turvataan. Vapaa kenttä on monimuotoinen ammattitaiteilijoista koostuva tuotantoareena, jonka toimijat eivät ole valtionosuusjärjestelmän piirissä. Vapaan kentän toimijoita ovat näyttämö-, tanssi-, sävel-, sirkus- ja performanssi- ja esitystaiteen aloilla mm. valtion harkinnanvaraista toiminta- tai projektiavustusta saavat ryhmät, yksittäiset työryhmät, tuotantotalot ja muut erilaisia taidetilaisuuksia järjestävät tahot sekä freelancetaiteilijat. Sirkustaiteella tarkoitetaan tässä yhteydessä ns. nykysirkusta. Perinteiseen, teltoissa kiertävään sirkukseen verrattuna nykysirkuksen ryhmien muodostuminen, niiden esitykset ja valmistamistapa sekä esityspaikat vertautuvat teatteriin ja tanssiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsauksessa on todettu, että luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä parannetaan mm. uudistamalla taiteen ja kulttuurin tukimuotoja. Joustavammalla, kannustavammalla sekä myös uudet taiteen ja kulttuurin alat huomioivalla tukijärjestelmällä kehitetään valtionosuusjärjestelmän ja sen ulkopuolella olevan toiminnan laatua ja tehokkuutta. Luovan työn tekijöiden toimintaedellytysten parantamiseksi ministeriö antoi tohtori Tarja Cronbergille tehtäväksi pohtia yksittäisten taiteilijoiden toimeentulokysymyksiä. Cronberg luovutti raporttinsa (OKM 2010:6) ministeriölle elokuussa 2010. Hän teki kaikkiaan yksitoista kehittämisehdotusta, jotka koskevat mm. taiteilijoiden toimeentuloa (apurahat), työmarkkina-asemaa, verotusta sekä sosiaali- ja eläketurvaa. Cronberg on jatkanut työtään selvittämällä ehdotusten toteuttamismahdollisuuksia eri ministeriöiden ja muiden viranomaisten välisenä yhteistyönä. Tästä johtuen tässä raportissa ei käsitellä yksittäisten taiteilijoiden toimeentulokysymyksiä.

Hallitusohjelman kirjauksen johdosta asetettiin työryhmä pohtimaan vapaan kentän ryhmämuotoisen toiminnan edellytysten parantamista. Laajemman kokonaiskuvan saamiseksi kentän toiminnasta työryhmä on tarkastellut jossakin määrin myös teattereiden ja orkestereiden valtionosuustoimintaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tilasi Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cuporelta taustaselvityksen koska taustatietoja vapaan kentän toiminnasta ei ollut kootusti saatavilla. Cuporen laatimassa selvityksessä tarkasteltiin taiteilijoiden kokonaismäärää, alojen koulutusta ja työllistymistä taiteenaloitain. Lisäksi kartoitettiin ryhmien määrää, toimintaa, rahoitusta ja käytössä olevia toimintiloja. Cupore julkaisee aiheesta laajemman tutkimuksen vuoden 2012 alussa. Työryhmä hyödynsi myös muita asiaan liittyviä valmistuneita selvityksiä ja musiikin osalta erityisesti vuosina 2009 - 2011 toteutetun ESR-rahoitteen Valtakunnallisen klubi- ja aluekiertuehankkeen (myöhemmin VAKA) aineistoa.

Työryhmän kaikkia taiteenaloja koskevia yhteisiä toimenpide-ehdotuksia on nostettu johdantoon. Eri taiteenaloja koskevia muita ehdotuksia esitetään luvuissa kaksi ja kolme.

Työryhmän ehdotukset liittyvät ryhmien toiminnan rahoituksen, rahoitusjärjestelmän ja taiteenedistämisyjärjestelmän kehittämiseen, yrittäjä- ja tuottajaosaamisen lisäämiseen sekä yhteistyön kehittämiseen.

Työmarkkinat ovat muuttuneet yleisen kehityksen myötä myös taidealoilla. Muutosta kuvaavia piirteitä ovat työsopimusten lyhytaikaisuus, joustavuuden vaatimus, työn sirpaleisuus, sosiaalinen ja maantieteellinen hajautuneisuus ja epävarmuus työn jatkuvuudesta. Epätavallisten työsuhteiden yleistyessä ja palveluihin kohdistuvien odotusten kasvaessa moniosaamisen tarve lisääntyy. Suuri osa taiteilijoista saa toimeentulonsa useammasta lähteestä. Vakinaiset työsuhteet ovat harvinaisia kaikilla taiteen aloilla ja iso osa alan toimijoista työskentelee määräaikaisissa työsuhteissa free lancereina.

Luvussa yksi on kuvattu kentän toiminnan määrää taiteenaloittain olemassa olevien tietojen perusteella. Teatteri-, sävel-, tanssi-, sirkus ja performanssi- ja esitystaiteen aloilla arvioidaan työskentelevän noin 9 000 taiteilijaa joista noin 5 400 vapaalla kentällä. Alan koulutusta on tarjolla pääsääntöisesti kaikilla koulutusasteilla. Vaihtelevasta tilastoinnista johtuen kentän toiminnan määrästä on vaikea saada kokonaiskuvaa. Paremman kokonaiskuvan saamiseksi vapaan kentän toiminnasta työryhmä ehdottaa, että eri taiteenalojen tiedotuskeskuksille tulee luoda edellytykset palvella toimijakenttää mm. tuottamalla kattavaa ja luotettavaa tilastotietoa.

Valtion talousarviossa vapaalle kentälle suunnatut määrärahat ovat kasvaneet vuodesta 2007 lähtien noin 4,1 miljoonaa euroa, eli noin 74 %. Myös vapaalla kentällä työskentelevien taiteilijoiden ja ryhmien määrä on kasvanut huomattavasti. Vuonna 2009 valtion toiminta-avustusta myönnettiin 66 ryhmälle, vuonna 2011 tuen piirissä on 108 ryhmää. Valtionosuustoimijat palkkaavat taiteilijoita yhä enemmän tilapäisiin työsuhteisiin. Rakennemuutoksesta sekä kaikkien taiteenalojen vapaan kentän ryhmien ja niiden toiminnan määrän kasvusta johtuen työryhmä ehdottaa taiteenedistämisyjärjestelmän, rahoituksen ja avustusmuotojen kehittämistä. Kunkin taiteenalan asiantuntemusta parannetaan valtion taiteenedistämisyjärjestelmässä, avustusmuotoja kehitetään tarkentamalla myöntöperusteita ja kokeilemalla uusia avustusmuotoja. Tämä edellyttää pysyviä määrärahalisäyksiä. Valtion talousarviossa näyttämötaiteen edistämiseen osoitettuja määrärahoja esitetään korotettavaksi vuoteen 2015 mennessä 4 miljoonalla eurolla, säveltaiteen 3,3 miljoonalla eurolla, tanssitaiteen 1,7 miljoonalla eurolla, sirkustaiteen 1,2 miljoonalla eurolla ja performanssi- ja esitystaiteen 0,6 miljoonalla eurolla.

Valtion vuosittaista toiminta-avustusta saavien ryhmien toiminta on useimmiten luonteeltaan epäsäännöllistä ja produktiokohtaista. Enemmistö taiteellisesta henkilöstöstä on alan koulutuksen saanutta. Työnantajavelvoitteiden hoitaminen on nykyisillä resursseilla vaikeaa, ja palkaton työ on yleistä. Vapaan kentän ryhmien ammattimaisuuden kehittäminen edellyttää ammattimaisen yrittäjä-, manageri-, tuottajatoiminnan lisäämistä. Tästä johtuen työryhmä ehdottaa, että eri taiteen alojen tutkintoon johtavaa ja täydennyskoulutusta kehitetään siten, että tuottaja- ja yrittäjäosaaminen sisältyy riittävässä määrin koulutusohjelmiin. Osaksi tutkintoon tähtäävää koulutusta tulisi sisällyttää tuottaja- ja yrittäjäosaamisen opintojaksot. Täydennyskoulutuksessa keskeistä on, että koulutus on kohtuuhintaista ja siten taiteilijoiden saavutettavissa. Tuotannollisen osaamisen kasvattamiseksi ja taloudellisuuden lisäämiseksi tulisi kehittää uudenlaisia hallinnollisia ja tuotannollisia tapoja järjestää toimintaa taiteenalasta riippuen.

Valtionavustuksin- ja osuuksin tuettu ammattimainen teatteri-, musiikki- ja tanssitoiminta keskittyy pääkaupunkiseudulle ja Tampereelle sekä suurimpiin maakuntakeskuksiin. Ryhmien toimeentulon parantamiseksi, esitysten elinkaaren pidentämiseksi ja palveluiden monipuolistamiseksi tulisi kiertuetoimintaa kehittää ja tilojen yhteiskäyttöä lisätä. Tätä

tukemaan työryhmä esittää perustettavaksi kaikkia taiteenaloja koskeva yhteistyöelin, jonka tehtävänä on laatia eri taiteenaloja koskeva valtakunnallinen selvitys kiertuetoiminnan kehittämiseksi ja yhteistyön esteiden purkamiseksi.

Olellainen osa vapaan kentän julkisen tuen järjestelmää on kuntien myöntämä tuki. Työryhmä ehdottaa, että kuntia kannustetaan osoittamaan pitkäjänteistä tukea vapaan kentän toimintaan. Kuntien tuen yksi muoto voisi olla harjoitus- ja esitystilojen osoittaminen ryhmien käyttöön. Useat toimijat voivat käyttää samoja tiloja, mikäli toiminta on suunniteltua ja koordinoitua ja tilat riittävän laadukkaita. Myös yleishyödyllisen yritystoiminnan tai yhteiskunnallisten yritysten mahdollisuudet tulisi selvittää.

1 Vapaan kentän nykytila

Taiteilijoiden määrä, koulutus ja työllistyminen

Vapaalla kentällä toimivien taiteilijoiden lukumäärästä on vaihtelevasta tilastoinnista johtuen vaikea saada luotettavaa ja vertailukelpoista kokonaiskuvaa. Cuporen kokoamien tietojen mukaan, jotka perustuvat mm. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon, ammattiliittojen jäsenmääriin sekä eri aloilta tehtyihin kyselyihin ja tutkimuksiin, näyttämötaiteen alalla arvioidaan työskentelevän noin 2 500 taiteilijaa, joista noin 1 500 vapaalla kentällä. Teatterikentällä taiteellista työtä tekevien työsuhderakenne on muuttunut 2000-luvulla siten, että valtionosuuden piirissä olevien teattereiden vakinaisen taiteellisen henkilöstön määrä on vähentynyt ja vierailijoiden kasvanut. Tästä johtuen vapaalla kentällä työskentelevistä freelancetaiteilijoista osa työllistyy myös valtionosuutta saavissa teattereissa. Säveltaiteen kentällä työskentelee päätoimisesti 5 000–6 000 muusikkoa, joista noin puolet vapaalla kentällä. Myös freelance muusikoista osa työllistyy valtionosuusorkestereissa produktiokohtaisesti. Tanssitaiteen alalla toimivia on noin 1 000. Tanssijoista ja koreografeista suurin osa toimii freelancereina, sillä vakituksia tanssijan ja koreografin työpaikkoja on vain noin sadalla. Sirkustaiteen ammattilaisia on noin 300, joista noin 47 % toimii freelancer-pohjaisissa työsuhhteissa ja yrittäjinä noin 7 %. Vakinaisessa työsuhhteessa olevista kukaan ei tehnyt pelkästään taiteellista työtä (Sirkusalan koulutus ja työelämä -tutkimus). Performanssi- ja esitystaiteen kentällä toimii noin 200 taiteen ammattilaista. Performanssi- ja esitystaiteen varsinaisia työpaikkoja ei ole, vaan työllistyminen perustuu vapaaseen taiteilijuteen. Lisäksi kaikilla taiteenaloilla on sivutoimisesti tai väliaikaisesti työskenteleviä.

Taiteenala	Vapaan kentän taiteilijoiden lukumäärä
Näyttämötaide	1500
Säveltaide	2500
Tanssi	900
Sirkus	300
Performanssi	200
Yhteensä	5400

Taulukko 1. Arvio vapaan kentän taiteilijoiden lukumäärästä

Teatterin, tanssin ja musiikin aloilla ammatillista koulutusta annetaan toisella asteella, ammattikorkeakouluissa sekä yliopistoissa kaikilla tutkintotasoilla. Sirkuskoulutusta anne-

taan toisella asteella ja ammattikorkeakoulussa ja alan maisterikoulutuksen aloittamista suunnitellaan. Esitystaiteen ja -teorian tutkintoon johtavia opintoja voi suorittaa ammattikorkeakoulutasolla sekä yliopistossa maisteri- ja tohtorikoulutuksessa. Eri taiteenalojen taiteenperusopetusta antavissa oppilaitoksissa ja toisen asteen oppilaitoksissa järjestetään kurssimuotoista performanssi- ja esitystaiteen opetusta. Ryhmien toiminnan kannalta olennaista on myös ammattimainen yrittäjä- manageri- ja tuottajatoiminta. Tähän liittyvää kulttuurituottajakoulutusta järjestetään ammattikorkeakouluissa ja maisteriohjelmassa. Lisäksi joidenkin taiteenalojen koulutusohjelmiin sisältyy mm. liiketalouden ja yrittäjyyden opintoja.

Tilastokeskuksen koulutustilaston mukaan vuonna 2008 teatterin- ja tanssin aloilla oli yhteensä noin 2 400 ja musiikin alalla noin 8 600 työvoimaan kuuluvaa, jonkin asteen suomalaisen tutkinnon suorittanutta henkilöä. Sirkusalan noin 300 ammattilaisesta kolmanneksella ei ole alan koulutusta, sillä koulutusta ei aiemmin ole ollut tarjolla. Performanssi- ja esitystaiteen kentällä toimivien noin 200 taiteilijan koulutustaustasta ei ole saatavilla tietoja.

Yliopisto- ja koulutusaloilta valmistuneiden opiskelijoiden sijoittumisesta työelämään saa jossakin määrin mm. opetus- ja kulttuuriministeriön ylläpitämästä KOTA-tietokannasta. Tämän lisäksi tietoa on saatavissa mm. tilastokeskuksen tilastoista ja oppilaitosten itse ylläpitämistä tietokannoista. Teatteri- ja tanssialoille (Teatterikorkeakoulu ja Turun Ammattikorkeakoulu) vuosina 2000-2007 valmistuneista keskimäärin 76-84 % oli palkansaajia vuoden päästä valmistumisesta. Työttömyysaste vaihteli välillä 5-20 %. Musiikin alalla (Sibelius Akatemia ja Turun Ammattikorkeakoulu) tehtyjen selvitysten mukaan noin 60-92% valmistuneista työllistyi vuoden tai kahden päästä valmistumisestaan. Työvoiman ulkopuolella olevista suurin osa oli päätoimisia opiskelijoita. Työllistyneistä 33 % oli vakituudessa työsuhteessa ja 43 % oli määräaikaisessa tai keikkamuotoisessa työssä (Turun Ammattikorkeakoulu). Eri tutkimusten mukaan 2000-luvun alkupuolella musiikkialalle valmistuneiden työttömyys oli 6-7%. Sirkus- ja performanssi- ja esitystaiteen aloilta vastaavia tietoja ei ole saatavilla.

Sukupuolten jakauma vaihtelee taiteenaloittain. Miesten ja naisten jakauma on melko tasainen näyttämö- ja performanssi- ja esitystaiteessa. Säveltaiteen ammattilaisista naisia on 20-30 %. Sirkus- ja tanssitaiteen ammattilaisista enemmistö on naisia.

Toimijakentän rakenne ja ryhmien määrä

Kentän rakenne näyttäisi olevan eri taiteenaloilla lähes samanlainen. Kenttä jakautuu valtionosuutta saaviin toimijoihin ja ns. vapaisiin ryhmiin, jotka saavat vuosittaista harkinnanvaraista toiminta-avustusta tai kertaluonteisia avustuksia. Näiden lisäksi kentällä toimii ryhmiä jotka eivät saa valtionavustuksia.

Taulukossa 2 esitetään toimijoiden määrä taiteenaloittain. Luvuissa ovat mukana vapaan kentän valtion toiminta-avustusta saavat ryhmät sekä kaikki valtionosuutta saavat puhe- ja tanssiteatterit sekä orkesterit.

Taiteenala	toiminta-avustusta saavat ryhmät kpl 2009	valtionosuutta saavat toimijat kpl 2009	toiminta-avustusta saavat ryhmät kpl 2011	valtionosuutta saavat toimijat kpl 2011
Näyttämötaide	29	45	40	47
Säveltaide	20	27	35	28
Tanssitaide	12	11	17	10
Sirkustaide	5	0	16	0

Taulukko 2 Valtion toiminta-avustusta ja valtionosuutta saavien toimijoiden määrä 2009 ja 2011.

Näyttämötaiteen alalla valtionosuusteatterit muodostavat taiteenalansa vahvan rungon. Harkinnanvaraista vuosittaista toiminta-avustusta saavia ryhmiä on useita. Yllä olevassa taulukossa toiminta-avustusta saavien ryhmien luvut sisältävät myös performanssi- ja esitystaiteen ryhmät. Tämän lisäksi vuosittaisen toiminta-avustuksen ulkopuolella on sekä pysyviä että projektikohtaisia ryhmiä, jotka järjestäytyvät usein yhdistyksiksi hakeakseen harkinnanvaraisia avustuksia. Tällaisia ammattimaisia produktioita tekeviä ryhmiä on arviolta noin 12–20.

Säveltaiteen toimijat jakautuvat valtionosuutta saaviin orkestereihin ja harkinnanvaraista vuosittaista toiminta-avustusta saaviin orkestereihin, kuoroihin ja yhtyeisiin. Tämän lisäksi vapaalla kentällä toimii kertaluonteisilla avustuksilla tai ilman avustuksia esiintyviä kokoonpanoja. Lisäksi lukuisat taitelijat pitävät konsertteja ja harjoittavat muulla tavoin taiteellista toimintaa yksin. Alalle on ominaista produktiokohtainen toiminta joten muusikot soittavat useissa yhtyeissä samanaikaisesti. Tilastoinnin puutteesta johtuen vuosittaisen toiminta-avustuksen ulkopuolella olevien ryhmien määrää on vaikea arvioida. VAKA-hankkeessa tehdyn arvion mukaan alalla toimivia yhtyeitä ja ryhmiä on noin 5 000 kappaletta.

Tanssitaiteen toimijat jakautuvat valtionosuutta saaviin tanssiteattereihin ja harkinnanvaraista toiminta-avustusta saaviin ryhmiin. Tämän lisäksi vuosittaisen toiminta-avustuksen ulkopuolella on sekä pysyviä että projektikohtaisia ryhmiä, jotka järjestäytyvät usein yhdistyksiksi hakeakseen harkinnanvaraisia avustuksia. Tällaisia ammattimaisia tanssi- ja produktioita tekeviä ryhmiä tilastoidaan olevan noin 16.

Sirkustaiteen alalla on vuosittaista toiminta-avustusta saavia ryhmiä ja valtionosuusteatterit työllistävät sirkustaiteilijoita esitystoiminnassaan. Vuosittaisen toiminta-avustuksen ulkopuolella olevat ryhmät ovat joko projektikohtaisia tai pysyviä. Pysyvät ryhmät järjestäytyvät usein yhdistyksiksi hakeakseen harkinnanvaraisia avustuksia. Tällaisia ryhmiä arvioidaan olevan noin 10.

Performanssi- ja esitystaiteen toiminnan tunnusluvut sisältyvät usein jonkin toisen taiteenalan lukuihin. Vakiintuneita yhdistyksiä ja ryhmiä toimii alalla vähän. Pääsääntöisesti performanssi- ja esitystaiteilijat toimivat yksin ja vaihtuvissa työryhmissä. Ryhmämuotoiset toimijat sisältyvät taulukossa kaksi esitettyihin näyttämötaiteen lukuihin.

Vapaan kentän toiminnan määrä

Cuporen laatiman selvityksen perusteella näyttämötaidetoimikunnalta vuonna 2009 toiminta-avustusta sai 29 teatteri-, nuketateatteri-, performanssi-, ja esitystaiteen ryhmää (vuonna 2011 40 ryhmää). Ne tuottivat 0-8, yleisimmin 1-2 ensi-iltaa vuodessa. Lisäksi ryhmät esittivät muita ohjelmistossa olevia teoksia. Esityskertoja oli keskimäärin 89, mutta kertojen määrä vaihteli nolasta yli kolmeensataan. Tiedot perustuvat ryhmien toiminta-kertomuksiin.

Teatteritilastojen mukaan valtionosuusjärjestelmän ulkopuolisella ammatillisella teatterikentällä oli vuonna 2009 4 380 esitystä ja niissä kävi 446 411 katsojaa. Teattereista kymmenellä oli yli 10 000 katsojaa, ja näiden osalta katsojamäärä oli yleisimmin välillä 20 – 30 000. Lopuilla ryhmistä oli yleensä alle 5 000 katsojaa vuodessa. Katsojien määrä vuodessa vaihteli teattereiden välillä alle tuhannesta yli 70 000:een.

Musiikin alalla vuonna 2009 vakiintuneita toiminta-avustusta saavia ryhmiä oli 20 (vuonna 2011 35 ryhmää ja Konserttikeskus ry). Kokonaisuudessaan kenttä on kuitenkin paljon laajempi. Vapaan kentän konserttien ja kuulijoiden määristä ei saada vastaavia ryhmäkohtaisia tietoja kuin edellisistä.

VAKA-hankkeen muusikkokyselyssä valtaosalla vastaajista (261 vastaajaa) oli 1-3 aktiivista kokoonpanoa, 30 % vastaajista (114 vastaajaa) oli 4-7 kokoonpanoa. Monenlaisten ryhmien lisäksi vapaalla kentällä on myös yksin toimivia ammattimaisia esiintyviä taiteilijoita. Freelancereilla oli hieman enemmän kokoonpanoja kuin kuukausipalkkaisilla muusikoilla. Kyselyyn vastanneilla muusikoilla keikkoja oli keskimäärin 66 vuodessa, mutta vastausten vaihteluväli oli erittäin laaja yhdestä kolmeensataan keikkaan vuodessa. Lähes 60 % vastanneista oli sitä mieltä että keikkoja ei ole tarpeeksi.

Robert Arpon ja Pekka Oeschin tutkimus kansanmusiikin ammattilaisista kertoo, että 111 ammattilaisella oli yhteensä noin 3 200 kansanmusiikkiin liittyvää esiintymistä vuonna 2004. Vastaajista vajaa 40 % oli muusikoita (lopun esim. opettajia tai opiskelijoita), ja he tekivät 56 % keikoista. Pääkaupunkiseudulla asuvat olivat tehneet vain kolmasosan esiintymisistä, vaikka alueella asui 70 % vastaajista. Muualla Suomessa asuvilla oli siis kaksinkertainen määrä esiintymisiä verrattuna pääkaupunkiseudulla asuviin. 44 % esiintymisistä tehtiin touko-elokuussa.

Tanssitaiteen toiminta-avustusta sai vuonna 2009 12 tanssitaiteen ryhmää (vuonna 2011 17 ryhmää). Kaksi toimijaa (Routa ja Pori Dance Company) ovat osa tanssin aluekeskusrakennetta, jolloin näiden asema on erilainen. Toiminta-avustusta saaneiden ryhmien toimintakertomusten mukaan ryhmät tuottivat 1–6, yleisimmin yhden ensi-illan vuodessa. Lisäksi ryhmät esittivät muita ohjelmistossa olevia teoksia. Esityskertoja oli keskimäärin 30, vaihdellen välillä 7–56. Yksittäisen ryhmän vuosittainen katsojamäärä oli noin 3 500, kun luvusta jätetään pois yksi ryhmä, jolla oli lähes 20 000 katsojaa. Vuonna 2009 vapailla tanssiryhmillä oli 541 esitystä, joissa katsojia oli yhteensä 75 769 ja yksittäisillä koreografeilla 596 esitystä, joissa katsojia oli 56 798. (Teatteritilastot 2009, 123)

Sirkustaiteen alalla toiminta-avustusta sai vuonna 2009 neljä ryhmää sekä Uuden sirkuksen keskus Cirko (vuonna 2011 15 ryhmää ja Cirko), jotka tuottivat 1–6 ensi-iltaa ja lisäksi esittivät 5-6 muuta esitystä vuoden aikana. Esityskerrat vaihtelivat 17 yli 200 esityskertaan. Katsojamäärät ovat sirkusryhmillä suuria, 1 500–44 000 katsojaa.

Sirkustaide oli valtion talousarviossa omana taiteenalanaan ensimmäisen kerran vuonna 2009. Tästä johtuen toiminta-avustuksen ulkopuolella olevaa toimintaa on paljon. Esimerkiksi tamperelaisella Jakobin Sirkuksella oli vuonna 2009 137 esitystä ja 13 000 katsojaa. Rovaniemeläisellä Agit-Cirkillä, jyvaskyläläisellä Circus Uusi Maailmalla sekä Sirkus Supiaisella Eräjärvellä oli keskimäärin 23 esitystä ja 4 500 katsojaa vuodessa. Loput ryhmät esiintyivät alle kymmenen kertaa vuodessa ja keräsivät keskimäärin alle 500 katsojaa. (Teatteritilastot 2009, 130)

Performanssi- ja esitystaidetta tuetaan kuva-, tanssi-, näyttämö-, media-, ja säveltaiteen määrärahoista pääsääntöisesti kohde- ja taiteilija-apurahoilla. Ainoastaan näyttämötaidetoimikunta myöntää toiminta-avustuksia alan ryhmille. Ryhmän luokittelu joko teatteriksi tai performanssi- ja esitystaiteen ryhmäksi ei ole yksiselitteistä.

Vuonna 2009 neljä performanssi- ja esitystaiteen ryhmäksi luokiteltavaa toimijaa sai toiminta-avustusta (vuonna 2011 5 ryhmää).

Cuporen ja PRESENTAATION (Performanssi- ja esitystaiteen tiedotuskeskus) yhdessä koostaman ryhmäkyselyn vastaajia oli yhdeksän, mistä johtuen toimintaluvut ovat esimerkiksi nomaisia. Esimerkiksi niistä ryhmistä, joiden päätoiminta oli teosten tuottaminen ja esittäminen, kaksi esitti vuonna 2009 kaksi ainutkertaista teosta tai projektia. Kummaankaan teoksiin ei myyty lippuja. Muilla ryhmillä teoksia tai produktioita oli 2–20 ja esityksiä näistä 12–30. Koko vuoden yleisömäärä vaihteli 120 hengestä 2 000 henkeen.

Yksilökyselystä (38 vastaajaa) käy ilmi, että apurahaa saaneita tai muuten rahoitettuja teoksia tai projekteja vastaajat tekivät vuonna 2009 keskimäärin 1,3 ja niitä esitettiin keskimäärin seitsemän kertaa. Ilman avustuksia jääneitä teoksia vastaajat tekivät vuonna 2009 keskimäärin viisi ja niitä esitettiin keskimäärin yhdeksän kertaa. Vain kolme vastaajista (8 %) teki vuonna 2009 pelkästään avustuksia saaneita projekteja. Kolmasosalla vastaajista oli pelkästään ilman avustuksia tehtyjä esityksiä ja projekteja. Neljä vastaajaa ei tehnyt projekteja tai esityksiä vuonna 2009. Tehdyn kyselyn perusteella yksittäisistä taiteilijoista (vastaajia 72) Helsingissä asui 56 % ja Turussa 10 %. Loput asuivat eri puolilla maata. Vastaajat esiintyivät vuonna 2009 useimmiten kotikunnassaan (77 %), sen jälkeen muualla Suomessa (56 %) ja Euroopan maissa (41 %). Kotimaakunnan alueella esityksiä oli ollut 25 % vastaajista ja Euroopan ulkopuolella noin 10 % vastaajista.

Taiteen soveltavaa käyttöä, eli työpajatoimintaa tai koulutuspalveluita, kuten esiintymis- ja voimavarakoulutusta eri kohderyhmille, pidetään yleisesti tärkeänä. Ryhmien toteuttamista taiteen soveltavan käytön hankkeista ei ole saatavilla tietoja.

Toimijakentän järjestäytyneisyys

Eri taiteenaloja edustavat useat yhdistykset, tiedotuskeskukset sekä ammattiliitot. Vapaan kentän asioita ajavat yhdistykset ovat keskittyneet edistämään omaa taiteenalaansa. Toimijoiden yhteinen ääni jää usein kulttuuripoliittisen vaikuttavuuden näkökulmasta heikoksi mm. siksi, että tilastointi ei kaikilla aloilla ole riittävää tai sitä ei tehdä lainkaan. Tällöin kokonaiskuvan muodostaminen toiminnan laajuudesta ja määrästä on vaikeaa.

Tiedotuskeskukset ovat asiantuntija-, välittäjä- ja palveluorganisaatioita omilla taiteenaloillaan. Niiden toimintaprofiilit eroavat kuitenkin toisistaan. Teatterin, tanssin ja sirkuksen tiedotuskeskukset palvelevat kotimaista kenttää mm. tuottamalla tilastoja, ylläpitämällä tietokantoja ja edistämällä kansainvälistä toimintaa. Suomalaisen musiikin tiedotuskeskuksen toiminta painottuu suomalaisen musiikin esiin tuomiseen ulkomailla. Lisäksi keskus palvelee musiikin ammattilaisia koti- ja ulkomailla. Vapaaehtois pohjalta toimiva performanssi- ja esitystaiteen tiedotuskeskus palvelee koko kotimaista kenttää.

Kaikkien taiteenalojen toimijoiden on mahdollista kuulua johonkin heidän etujaan ajavaan ammattijärjestöön. Taiteenaloilla on sekä työntekijä- että työnantajajärjestöjä, jotka ovat myös aktiivisia kulttuuripoliittikan vaikuttajia.

2 Vapaan kentän ammattilaisryhmien toiminnan rahoituksen ja rahoitusjärjestelmien kehittäminen sekä yrittäjä- ja tuottajaosaamisen lisääminen

Työryhmän tehtävänä oli tarkastella vapaan kentän ammattilaisryhmien toiminnan rahoitusta lähtökohtana valtionavustus- ja muiden rahoitusjärjestelmien kehittäminen ryhmien pitkäjänteisen työskentelyn ja toimeentulon parantamiseksi. Ehdotusten laatimista varten selvitettiin rahoituslähteitä ja rahoituksen kehitystä, avustustoiminnan kriteereitä, ryhmien tulonmuodostusta sekä talouteen ja toimintaan liittyviä tunnuslukuja. Lisäksi pyrittiin muodostamaan käsitys ryhmien toiminnan ammattimaisuudesta mm. toiminnan ammatillisuudesta ja säännöllisyydestä sekä yrittäjä- ja tuottajaosaamisesta.

Toiminnan rahoitus

Vapaiden ryhmien toiminnan rahoitus koostuu pääsääntöisesti valtion ja kuntien avustuksista sekä toimijoiden omista tuloista. Tapahtumajärjestäjien ja muiden yhteistyöhankkeiden kautta tuleva rahoitus sekä yksityisten ja kansainvälisten rahastojen avustukset ovat tärkeä tuki ryhmien toiminnalle. Tuen määrä, muoto ja merkitys kuitenkin vaihtelevat taiteenaloittain.

Valtio osoittaa tukea eri taiteenalojen edistämiseen vuosittain sekä budjetti- että veikkausvoittovaroista. Molempien varojen kehitys on ollut kuluvalle hallituskaudella erittäin myönteinen. Taulukossa 3 on esitetty veikkausvoittovaroista vapaalle kentälle suunnattujen määrärahojen kehitys taiteenaloittain vuosina 2007–2011. Tämän lisäksi valtio tukee valtionosuutta saavia puhe- ja tanssiteattereita vuonna 2011 noin 55 miljoonalla eurolla ja orkestereita noin 20,9 miljoonalla eurolla. Valtionosuus vuosina 2007–2011 kasvoi puhe- ja tanssiteattereille noin 77 % ja orkestereille noin 67 %.

Taiteenala	TA 2007	TA 2009	TA 2011	muutos % 2007-2011
Näyttämötaide	2 186 000	2 611 000	4 011 000	83,49
Säveltaide	2 680 000	3 080 000	3 900 000	45,52
Tanssitaide	720 000	1 070 000	1 420 000	97,22
Sirkustaide	0	100 000	400 000	

Taulukko 3 Taiteen edistämiseen osoitetut veikkausvoittovarot vuosina 2007-2011

Näyttämötaiteen edistämiseen osoitettu määräraha kasvoi vuodesta 2007 vuoteen 2011 yhteensä noin 1,82 miljoonaa euroa. Vapaiden ryhmien ammattimaiseen toimintaan myönnettiin vuonna 2011 yhteensä noin 2,77 miljoonaa euroa. Tämä osuus määrärahasta kasvoi vuosina 2007–2011 yhteensä noin 1,6 miljoonaa euroa.

Säveltaiteen edistämiseen osoitettu määräraha kasvoi vuodesta 2007 vuoteen 2011 noin 1,2 miljoonaa euroa. Vuonna 2007 vapaan kentän orkestereille ja yhtyeille myönnetty määräraha oli noin 0,25 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi Konserttikeskus ry:n toimintaan myönnettiin noin 0,2 miljoonaa euroa. Konserttikeskus eroaa toiminnaltaan muista orkestereista ja yhtyeistä, sillä se järjestää vuosittain suuren määrän lasten ja koululaiskonsertteja. Vuonna 2011 ryhmille myönnettiin toiminta-avustuksia yhteensä noin 0,5 miljoonaa euroa ja Konserttikeskuksen toimintaan 0,52 miljoonaa euroa. Määrärahojen jaottelu muuttui vuoden 2009 alussa, joten vuosien 2007 ja 2011 luvut eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia.

Tanssitaiteen edistämiseen suunnattu harkinnanvarainen määräraha on kasvanut vuodesta 2007 vuoteen 2011 yhteensä noin 0,7 miljoonaa euroa. Ryhmien ammattimaiseen toimintaan myönnettiin vuonna 2011 yhteensä noin miljoona euroa. Vuosina 2007–2011 tämä määräraha kasvoi noin 0,58 miljoonaa euroa. Lisäksi Tanssin aluekeskustoimintaan osoitettu määräraha, miljoona euroa vuonna 2011, kasvoi vuosina 2007-2011 yhteensä 0,4 miljoonaa euroa.

Ammattimainen nykysirkustoiminta on kehittynyt merkittävästi sekä rakenteellisesti että toiminnallisesti viime vuosien aikana. Sirkustaide erotettiin vuonna 2009 omaksi kohdaksi valtion talousarviossa. Vuonna 2009 määräraha oli 0,1 miljoonaa euroa ja vuoteen 2011 mennessä määräraha kasvoi 0,4 miljoonaan euroon. Määrärahassa on mukana Cirko-keskuksen toiminta-avustus (vuonna 2009 35 000 euroa ja vuonna 2011 120 000 euroa), jonka toiminta eroaa muista sirkusryhmistä. Yhdistyspohjaisena toimivan keskuksen toimintaan kuuluu koko maan nykysirkusammattilaisille suunnattua harjoitus-residenssi-, esitys- ja festivaalitoimintaa.

Performanssi- ja esitystaiteella ei ole omaa kohtaa valtion taiteenedistämisen määrärahoissa, vaan taiteenala tuetaan kuva-, tanssi-, näyttämö-, media-, ja säveltaiteen määrärahoista. Tuki on pääsääntöisesti kohde- ja taiteilija-apurahoja ja näyttämötaidetoimikunta myöntää alan ryhmille myös toiminta-avustuksia. Vuonna 2009 myönnetty toiminta-avustukset olivat yhteensä noin 96 000 euroa. Vuodelle 2011 toiminta-avustuksia myönnettiin noin 300 000 euroa. Kokonaisuudessaan taiteenalalle myönnettiin vuonna 2009 noin 540 000 euroa ja vuonna 2011 noin miljoona euroa.

Määrärahojen myöntöperusteet

Taiteen keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat valtion asiantuntijaelimenä päättävät taiteen edistämismäärärahan (ei valtionosuudet) tarkemmasta käytöstä ja kohdentamisesta yhteisöille ja yksittäisille taiteilijoille. Avustustoimintaa säätelee valtionavustuslaki

(688/2001) ja valtion talousarvio. Valtionavustuslaista johtuen toimikuntien myöntämien avustusten myöntöperusteissa on paljon samoja piirteitä, mutta ne vaihtelevat taiteenaloittain ja avustusmuodoittain. Kaikki avustukset ovat harkinnanvaraisia ja vuosittaisia.

Myöntöperusteiden vaihtelusta huolimatta taidetoimikuntien avustukset yhteisöille voidaan jakaa pääsääntöisesti kahteen osaan: vuosittaisiin toiminta-avustuksiin ja muihin avustuksiin. Vuosittainen toiminta-avustus on näyttämö- (ml. performanssi- ja esitystaitteessa), tanssi- ja sirkustaiteessa tarkoitettu vakiintuneille ryhmille, joiden toiminta on ammattimaista. Säveltaiteen toiminta-avustuksia myönnetään orkestereiden, yhtyeiden ja kuorojen toimintaan sekä erälle konsertti- ja kiertuetoimintaa järjestävälle järjestöille. Avustuksista päättäessään kaikki toimikunnat kiinnittävät huomiota hakijan toiminnan yleiseen merkitykseen taiteenalan kentällä, toiminnan laajuuteen ja yleiseen vaikuttavuuteen sekä yhteisön talousarvioon ja toiminnan organisointiin.

Vuosittaisen toiminta-avustuksen lisäksi eri taiteenaloilla toimivat yhteisöt voivat hakea projektikohtaista erityisavustusta. Avustusta voidaan myöntää esimerkiksi yksittäisten tuotantojen, erilaisten tapahtumien tai hankkeiden tukemiseen. Monille aloitteleville ja epäsäännöllisesti toimiville ryhmille tämä avustusmuoto on merkittävä. Avustusten myöntöperusteet vaihtelevat jonkin verran taiteenaloittain, mutta kaikki toimikunnat kiinnittävät huomiota hankkeen (taiteelliseen) laatuun ja merkittävyyteen, laajuuteen ja yleiseen vaikuttavuuteen sekä kustannusarvioon ja toteutuksen organisointiin. Koska performanssi- ja esitystaitteen projekteihin myönnetään avustuksia eri taiteenalojen määrärahoista, voivat myöntöperusteet vaihdella alan sisällä huomattavasti.

Olenainen osa vapaan kentän julkisen tuen järjestelmää on kuntien myöntämä tuki. Tuen määrä vaihtelee huomattavasti esimerkiksi kunnan koon tai aktiivisuuden mukaan. Kuntien myöntämä tuki vaihtelee merkittävästi, sillä kunnat käyttivät kulttuuritoimintaan 50-250 euroa asukasta kohden riippuen kunnan koosta. Eri taiteenaloille osoitettuja euromääriä on vaikea arvioida. Esimerkiksi Oulun kaupunki tukee säveltaidetta vuosittain noin 100 000 eurolla (toiminta-avustukset, festivaalit ym.). Käytännössä isoimmat kaupungit ovat merkittäviä vapaan kentän toiminnan tukijoita. Kunnat myöntävät harkinnanvaraisia avustuksia vaihtelevin perustein. Esimerkiksi Helsingin kaupunki myöntää toiminta-avustuksia vakiintuneille taidelaitoksille, joiden toiminta on ammattimaista ja jatkuvaa. Lisäksi muuta toiminta-avustusta voidaan myöntää sellaisille orkestereille sekä taide- ja kulttuurityötä tekeville yhdistyksille ja yhteisöille, joiden toiminta ei ole ammattimaista ja jatkuvaa tai joita ei tueta muista kaupungin varoista. Kaupungin myöntämät kohdeavustukset on tarkoitettu taiteen ammattilaisryhmille ja yhteisöille uusien esittävän taiteen tai ympäristötaiteen produktioiden sekä festivaalien tuottamiseen.

Ryhmien tulonmuodostus

Ryhmien tulonmuodostuksessa julkisen tuen ja omarahoituksen osuus vaihtelee taiteenaloittain. Taulukossa 4 on kuvattu tulonmuodostusta prosenttiosuuksina. Luvut ovat suuntaa-antavia keskiarvoja, sillä ne on koottu eri tietolähteistä ja lisäksi toimijoiden koko ja toiminnan määrä vaihtelevat merkittävästi. Esimerkiksi näyttämötaiteessa omat tulot vaihtelivat muutamista tuhansista satoihin tuhansiin euroihin ollen 4-83 % kokonaistuloista. Lisäksi taulukosta on jätetty pois vapaiden ryhmien kohdalla muut tulot kuten säätiöiden tai muiden vastaavien toimijoiden avustukset. Tämän vuoksi lasketuista prosentista ei muodostu sataa prosenttia. Taulukossa on laajemman kuvan muodostamiseksi esitetty myös valtionosuustoimijoiden tulonmuodostus.

Taiteenala	Toiminta-avustusta saavat ryhmät			Valtionosuutta saavat toimijat		
	valtio %	kunta %	omat %	valtio %	kunta %	omat %
Näyttämötaide	20	13	64	32	20	48
Säveltaide	18	11	71	27	61	12
Tanssitaide	44	15	27	49	16	24
Sirkustaide	15	5	75	ei ole	ei ole	ei ole

Taulukko 4 Vapaiden ryhmien ja valtionosuutta saavien toimijoiden tulonjakauma prosentteina vuonna 2009.

Valtion toiminta-avustus eri taiteenaloille vaihtelee merkittävästi riippuen tukirakenteiden vakiintuneisuudesta. Sirkustaide on uusin tulokas valtion tuen piirissä. Tämä näkyy alhaisempana valtion tukiprosenttina. Valtion tuki tanssitaiteelle on noin kaksinkertainen muihin taiteenaloihin verrattuna.

Lähes kaikki valtion toiminta-avustusta saavat teatteri- ja tanssiryhmät saivat kunnan toiminta- tai kohdeavustusta. Säveltaiteen alan valtion toiminta-avustusta saavista ryhmistä kuntien avustusta sai noin puolet. Kuntien kaikille taiteenaloille myöntämät avustukset olivat kuitenkin usein euromääräisesti pieniä. Käytännössä vakiintuneiden ryhmien kuntien toiminta-avustukset olivat suurempia suhteessa vasta toimintaansa aloittavien saamiin kohdeavustuksiin. Kuntien näyttämö-, sävel ja tanssitaiteen ryhmille myöntämien avustusten osuus ryhmien tulonmuodostuksessa on lähes sama. Sirkus-, performanssi- ja esitystaitteen ryhmät saivat kunnilta ainoastaan pieniä avustuksia, jolloin kuntien osuus ryhmien toiminnan rahoituksessa jää alhaiseksi.

Omien tulojen osuus sävel-, näyttämö- ja sirkustaiteen ryhmillä on huomattava. Vaikka sirkustaiteen vertailujoukko oli pieni, on kuitenkin nähtävissä, että ryhmien kokonaisbudjetti muodostuu lähes kokonaan omista tuloista. Tanssitaiteen alan ryhmien omien tulojen osuus kokonaistuloista jää yli puolet muita taiteenaloja pienemmäksi. On kuitenkin huomattava, että muiden tulojen osuus kasvaa tällä taiteenalalla jopa 15 prosenttiin.

Laajemman kuvan muodostamiseksi on hyvä tarkastella vastaavia lukuja myös valtionosuutta saavien puhe- ja tanssiteattereiden sekä orkestereiden osalta. Näyttämö- ja tanssitaiteen luvut on laskettu pienten tai ryhmäkokoisten puhe- (13) ja tanssiteattereiden (10) osalta. Täyskunnallisia tai isoja kaupunginteattereita ei ole tarkoituksenmukaista ottaa mukaan tarkasteluun, koska niiden tulonmuodostus kunnalta poikkeaa täysin yksityisen pieni- tai ryhmäkokoisen teatterin tulonmuodostuksesta. Orkestereiden osalta laskelmassa ovat mukana kaikki valtionosuuden piirissä olevat orkesterit (27). Taulukosta selviää, että valtionosuuden osuus tanssiteattereiden kokonaistuloista on suurin. Kuntien prosentuaalinen tuki valtionosuutta saavien orkestereiden tulonmuodostuksesta on huomattavasti suurempi kuin puhe- ja tanssiteattereiden saama tuki, sillä suurin osa isoista orkestereista on kuntien ylläpitämiä. Sen sijaan orkestereiden omien tulojen osuus on merkittävästi muita taiteenaloja alhaisempi.

Valtionavustusta ja -osuutta saavien toimijoiden tulonmuodostus poikkeaa toisistaan. Valtion tuki valtionosuutta saaville toimijoille on hieman suurempaa kuin vapaille ryhmille. Kuntien prosentuaalinen osuus näyttämö- ja erityisesti säveltaiteen valtionosuustoimijoiden tulonmuodostuksesta on huomattavasti suurempaa kuin vapaiden ryhmien osuudet. Vapaiden ryhmien omien tulojen osuus kokonaistuloista on kaikilla taiteenaloilla suurempi kuin valtionosuutta saavilla toimijoilla. Valtionosuuden piirissä olevien orkes-

tereiden omien tulojen osuus poikkeaa merkittävästi vapaiden ryhmien omien tulojen hankinnasta.

Valtion tuki suhteessa esitysten määrään ja myytyihin lippuihin

Työryhmä pyrki muodostamaan käsityksen ryhmien rahoituksen ja toiminnan määrän suhteesta. Tilastojen puutteellisuudesta (ei saatavilla kaikilta aloilta) ja tilastointitapojen (mm. ilmaistapahtumat) sekä toiminnallisista eroista (mm. katsomokoko) johtuen taulukossa 5 esitetyt luvut on tarkoitettu lähinnä informaatioksi.

Taiteenala	Toiminta-avustusta saavat ryhmät		Valtionosuutta saavat toimijat	
	€/esitys	€/lippu	€/esitys	€/lippu
Näyttämötaide	1000	19	1800	11,4
Säveltaide	ei ole	ei ole	10 138	19,5
Tanssitaide	1700	23	2200	15,3
Sirkustaide	330	ei ole	ei ole	ei ole

Taulukko 5 Vapaiden ryhmien ja valtionosuutta saavien toimijoiden valtion tuki suhteessa esitysten määrään ja myytyihin lippuihin vuonna 2009.

Näyttämötaiteen alalla tiedot vapaiden ryhmien ja valtionosuustoimijoiden valtion tuesta suhteessa esityksiin ja myytyihin lippuihin on tilastoitu (Teatteritilastot). Taulukossa esitetyt valtionosuutta saavien teattereiden tunnusluvut on laskettu pieneksi ja ryhmäkoiseksi teatteriksi luokiteltujen (13) teattereiden ilmoittamien lukujen perusteella.

Säveltaiteen alalla vapaan kentän tilastointi ei ole järjestelmällistä ja siksi tunnuslukuja ei voida laskea. Valtionosuustoimijoihin on laskettu kaikki valtionosuutta saavat orkesterit (27). Vuonna 2009 valtionosuusorkesterit järjestivät 1 748 konserttia joissa oli 906 888 kuulijaa (Orkesteritilastot). Valtion tuen laskeminen esitystä tai lippua kohden on vain suuntaa antavaa, koska laskelmassa näkyvien konserttien lisäksi kaikki orkesterit järjestävät yleisöyhteistyötä, musiikkikasvatusta, laitosvierailuja, esittely-, keskustelu- yms. tilaisuuksia, mikä ei näy konserttilippujen lukumäärässä. Lisäksi sama ohjelma esitetään yleensä vain kerran.

Tanssitaiteen alan tiedot vapaiden ryhmien ja valtionosuustoimijoiden valtion tuesta suhteessa esityksiin ja myytyihin lippuihin on tilastoitu (Teatteritilastot). Tanssitaiteen luvut on laskettu valtionosuutta saavien tanssiteattereiden (10) ilmoittamien lukujen perusteella, jotka kaikki ovat ns. pieniä teattereita.

Sirkustaiteen alan ryhmien toiminnan tilastointi on käynnistetty, mutta toiminnan luonteesta johtuen tunnuslukujen kerääminen on vaikeaa. Sirkustaiteen toiminta-avustusta saavilla ryhmillä esityskertojen määrät olivat suuria vaihdellen 17 esityskerrasta yli 200 esityskertaan (Teatteritilastot). Tästä johtuen valtionavustus suhteessa esitysten määrään on alhainen. Myydyt liput on tilastoitu yhteen ilmaislippujen kanssa, joten sirkuksen tunnuslukua valtion avustus suhteessa myytyihin lippuihin ei ole saatavilla.

Performanssi- ja esitystaiteen toiminta poikkeaa muista taiteenaloista. Performanssit esitetään yleensä vain kerran ja esityksiin on vapaa pääsy. Alaa ei tilastoida säännöllisesti.

Toiminnan ammattimaisuus ja työnantajavelvoitteiden hoitaminen ryhmissä

Teatteri- ja orkesterilain (730/1992) mukaan teatterin tai orkesterin toiminta katsotaan ammattimaiseksi, jos esitystoiminta on vakinaista ja ammatillista. Vakinaisuudella tarkoitetaan säännöllistä esitystoimintaa. Ammatillisuudella tarkoitetaan, että toimijalla tulee olla alan ammatillisen koulutuksen saanutta henkilöstöä ja että henkilöstöpolitiikassa otetaan huomioon työnantajavelvoitteet ja työehtosopimukset. Vuodelle 2011 valtionosuuden piiriin hakeneista ryhmistä kaksi valtion toiminta-avustusta saavaa näyttämötaiteen ryhmää, yksi orkesteri ja yksi tanssiryhmä täyttivät vakinaisuuden ja ammatillisuuden edellytykset.

Useimmiten vapaan kentän toiminta on luonteeltaan erilaista. Toiminta on epäsäännöllistä ja produktiokohtaista. Esimerkiksi säveltaiteen sekä performanssi- ja esitystaiteen ryhmät toimivat usein ilman varsinaista työnantajaa tai tuotanto-organisaatiota. Cuporen selvityksen mukaan näyttämötaiteen, tanssitaiteen ja sirkustaiteen toiminta-avustusta saavat ryhmät työllistivät yleensä 1-2 pitkäaikaisempaa työntekijää, jotka työskentelivät tuotannon ja hallinnon parissa. Vaikka ryhmät eroavat toisistaan melko paljon, niistä suurin osa palkkaa taiteilijat, taiteelliset suunnittelijat ja teknikot projektikohtaisesti.

Musiikkiala poikkeaa rakenteellisesti muista aloista. Esittävän musiikin vapaa kenttä muodostuu kolmesta toimijaryhmästä: esiintyjistä (muusikot ja esiintyvät ryhmät), välittävästä portaasta (ohjelmatoimistot, agentit) ja konserttijärjestäjistä (konserttitalot, musiikkiklubit, festivaalit, musiikkiyhdistykset, yritykset). Nämä kolme toimijaryhmää ovat osittain päällekkäisiä, sillä esiintyjä tai hänen yrityksensä voi toimia myös välittäjänä ja konserttijärjestäjänä. Myös ohjelmatoimistot ovat siirtyneet perinteisestä, välittäjän roolista yhä enemmän aktiivisiksi konsertti- ja kiertuejärjestäjiksi.

Ryhmiä toiminnan ammattimaisuuden selvittämiseksi Cupore tutki ryhmissä työskentelevien henkilöiden koulutustaustaa. Kaikissa esimerkkiryhmissä (12) enemmistö ryhmän palkansaajista vuonna 2009 oli korkeakoulutettuja (yliopisto, taidekorkeakoulu, ulkomainen yliopisto tai ammattikorkeakoulu), mutta ryhmissä oli myös työntekijöitä, joilla ei ollut lainkaan taidealan koulutusta, vaan he olivat hankkineet ammatin vaatimat taidot työn kautta. Toisen asteen koulutuksen saaneita ryhmissä oli melko vähän.

Lähes kaikissa esimerkkiryhmissä oli osa-aikainen tai vakituinen, yleensä alan jonkin korkeakoulututkinnon suorittanut tuottaja, toiminnanjohtaja tai vastaava. Harvalla heistä on nykymuotoinen kulttuurituottajan koulutus, sillä koulutusta on tässä muodossa järjestetty vasta ammattikorkeakoulujen perustamisesta lähtien. Kattavaa tutkimustietoa ryhmien yrittäjä- ja tuottajaosaamisesta ei kuitenkaan ole saatavilla. Cuporen selvityksen perusteella voidaan todeta, että nykymuotoisen koulutuksen saaneet kulttuurituottajat työllistyvät pääosin yksityiselle tai julkiselle sektorille. Kolmas sektori, joka on yleisin vapaan kentän toimintamuoto näyttäisi olevan työllistäjänä melko pieni. Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutusohjelmista valmistuu noin sata tuottajaa vuodessa.

Tietoja työnantajavelvoitteiden hoitamisesta ryhmissä ei ole saatavilla. Työryhmän käsityksen mukaan valtion toiminta-avustusta saavien ryhmien joukossa on useita ryhmiä, jotka hoitavat työnantajavelvoitteet. Tästä huolimatta nykyisillä resursseilla mm. työehtosopimuksen mukaisten palkkojen maksaminen myös valtion tukea saavissa ryhmissä on usein vaikeaa. Taiteellisesta työstä osa tehdään henkilökohtaisen apurahan turvin. Erityisesti performanssi- ja esitystaiteen ryhmissä palkalliset työsuhteet ovat harvinaisia. Palkallinen osuus työstä voi noudattaa työehtosopimusta, mutta palkatonta työtä tehdään paljon. Ryhmissä voidaan maksaa palkkaa esimerkiksi kuukauden ajan työehtosopimuksen minimipalkkojen mukaan, mutta toinen kuukausi tehdään palkatta tai työttömyyskorvauksella.

Työryhmän ehdotukset

Valtionavustusmuotojen kehittäminen ja määrärahalisäykset

Määrärahoja esitetään korotettavaksi vuoteen 2015 mennessä. Näyttämötaiteen toiminta- ja erityisavustuksia esitetään korotettavaksi 4 miljoonalla eurolla, säveltaiteen toiminta-avustuksia 2 miljoonalla eurolla ja erityisavustuksia 1,3 miljoonalla eurolla, tanssitaiteen toiminta- ja erityisavustuksia 1,7 miljoonalla eurolla, sirkustaiteen toiminta- ja erityisavustuksia 1,2 miljoonalla eurolla. Performanssi- ja esitystaiteen tukea esitetään korotettavaksi 0,6 miljoonalla eurolla siten, että korotus näkyy toimintaa tukevien eri taiteenalojen määrärahoissa. Performanssi- ja esitystaiteen toiminta-avustusta saavien ryhmien määrärahakorotus on huomioitu näyttämötaiteen momentilla.

Toiminta-avustusten myöntöperusteita kehitetään ryhmien toiminnan jatkuvuuden parantamiseksi luomalla kolmiportainen avustusjärjestelmä. Valtion tanssitaide-toimikunta otti järjestelmän käyttöön myöntäessään vuoden 2011 toiminta-avustuksia. Tukea voidaan myöntää sekä uusille muutaman vuoden toimineille että valtionavustuksen piirissä oleville vakiintuneille ryhmille. Hakemuksessaan toimijat esittävät 1, 3 tai 5 -vuoden toiminta-suunnitelman, mutta avustus myönnetään vuodeksi kerrallaan. Avustuksia voidaan myöntää seuraavina vuosina edellyttäen, että valtion talousarviossa on varattu tähän tarkoitukseen määräraha.

Ammattilaisryhmien toimintaan osoitettujen toiminta- ja produktioavustusten myöntöperusteita kehitetään siten, että taiteellisen osaamisen lisäksi arvioidaan myös tuotanto-osaaminen ja mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälinen toiminta.

Erityisavustusten myöntöperusteita kehitetään siten, että tukea voidaan myöntää yksittäisten taiteilijoiden ja produktioiden lisäksi myös kehittämishankkeisiin. Vapaan kentän toiminnan vakinaisuuden ja ammatillisuuden lisäämiseksi avustusta voitaisiin myöntää mm. tiedotuksen ja markkinoinnin kehittämiseen, tuotteistamiseen, tuotantotoimistojen perustamiseen ja produktioiden valmisteluun.

Säveltaiteen avustusmuotoja ryhmien toiminnan vakiintuneisuuden ja pitkäjänteisyyden turvaamiseksi kehitetään edelleen (ns. genrevapaa klubituki). Musiikin vapaalla kentällä ryhmien kokoonpanot vaihtelevat kysynnän mukaan ja työtilaisuuksien järjestämiseksi tukea tulisi voida kohdentaa erityyppisille konserttisarjoja järjestäville toimijoille (esim. musiikkiyhdistykset, musiikkiklubit, konserttitalot, yritykset tai yksittäiset tapahtumatuottajat). Klubitukeen esitetään lisättäväksi miljoona euroa vuoteen 2015 mennessä. Samassa yhteydessä selkiytetään työnjakoa muiden säveltaiteen edistämiseen myöntävien tahojen kanssa.

Valtion talousarviossa olevaa sirkustaiteen edistämisen momenttia esitetään muutettavaksi siten, että toiminta- ja erityisavustukset myönnetään samalta momentilta.

Selvitetään performanssi- ja esitystaiteen asema osana taiteenedistämisen järjestelmää ja mahdollisuus osoittaa erillinen määräraha alan toimintaan.

Taiteenedistämisyjärjestelmän kehittäminen

Nykyisen käytännön mukaan kunkin taiteenalan asiantuntemus turvataan valtion taiteenedistämisyjärjestelmässä nimittämällä valtion taidetoimikuntiin jäsenet taiteenaloja edustavien järjestöjen ehdotusten pohjalta. Jotta myös uudet taiteenalat ja suuntaukset tulisivat

riittävästi huomioonotetuiksi pyydetään ehdotuksia taidetoimikuntien jäseniksi nykyistä laajemmin.

Tuottaja- ja yrittäjäosaamisen vahvistaminen

Yrittäjä- ja tuottajaosaamista sekä alan rahoitusmahdollisuuksiin liittyvää neuvontaa ja koulutusta ryhmien toiminnan ammattimaisuuden parantamiseksi tulisi kehittää yhteistyössä jo asemansa vakiinnuttaneiden ryhmien tai valtionosuuslaitosten kanssa. Selvitetään mahdollisuus tarjota eri taiteenaloille neuvontaa ryhmäkohtaisena konsultointina TAIVEX-hankkeen¹ mallin mukaisesti.

Selvitetään mahdollisuus käynnistää teatterialan yhdistysmuotoisille toimijoille suunnattu hanke, jonka tavoitteena on kehittää teatterialan liiketoimintamalleja (mm. soveltava teatteri) hyödyntäen Jalostamo -toiminnasta² saatuja kokemuksia.

Selvitetään mahdollisuudet kehittää starttirahajärjestelmiä ottamaan huomioon tuottaja- ja ohjelmatoimistoalan ansaintalogiikka. Nykymuotoinen, uusille yrittäjille suunnattu starttirahajärjestelmä ei kannusta tuottaja- tai ohjelmatoimistotalle hakeutumiseen lyhytkestoisuutensa vuoksi. Tuottaja- ja ohjelmatoimistotalle on tyypillistä, että yritysten liikevaihto alkaa muodostua vasta useiden kuukausien aktiivisen verkostojen luomisen ja myyntityön jälkeen.

Kehitetään eri taiteenalojen tutkintoon johtavaa koulutusta siten, että siihen sisältyy tuottaja- ja yrittäjäosaamisen opintojaksot. Lisäksi kehitetään alojen täydennyskoulutusta niin, että tuottaja- ja yrittäjäosaaminen sisältyy riittävässä määrin koulutusohjelmiin ja se on kohtuuhintaista ja taiteilijoiden saavutettavissa.

Selvitetään mahdollisuudet käynnistää hanke, jossa kehitetään näyttämötaiteen täydennyskoulutusta. Keskeisiä opintosisältöjä olisivat mm. liiketoiminta ja yrittäjäosaaminen, tekijänoikeus- ja sopimuslainsäädäntö ja –käytännöt, markkinointi, tiedotus ja mainonta sekä tuote- ja palvelukonseptointi. Hankkeen pääorganisoiijina voisivat toimia esim. Tampereen yliopisto ja Teatterikorkeakoulu. Hanke olisi 3-5 -vuotinen kokeilu. Myös näyttämötaiteen täydennyskoulutusta järjestävän Ilmaisuverstaan toiminnan kehittämistä tulisi pohtia yhtenä mahdollisuutena.

1 TAIVEX (2009-2011) on ESR-rahoitteinen teatterin, tanssin, sirkuksen, kuvataiteen ja kirjallisuuden alojen kansallinen ja kansainvälinen yhteistyöverkosto ja vientivalmennusohjelma, jossa koulutetaan tuottajia, managereja, agentteja, galleristia, kuraattoreja ja kustantamojen edustajia.

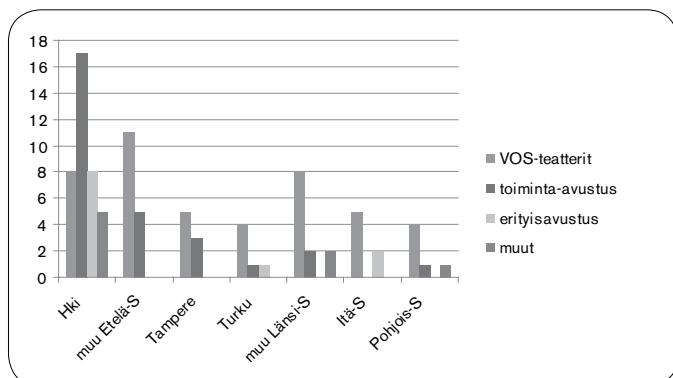
2 Jalostamo on osana KTM/ESR-rahoitteista SILE-projektia (2004-2008) kehitetty luovien alojen yrityskehittämisen malli, joka tarjoaa yrityksille apua ja neuvoja mm. liiketoiminnan suunnitteluun, tuotekehitykseen, kansainvälistymiseen, rahoitukseen ja verkostoitumiseen.

3 Valtionosuuden piirissä olevien kulttuuri- ja taidelaitosten ja vapaan kentän välisen yhteistyön kehittäminen

Työryhmän tehtävänä oli etsiä mahdollisuuksia valtionosuuden piirissä olevien kulttuuri- ja taidelaitosten ja vapaan kentän välisen yhteistyön lisäämiseen monipuolisten taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuuden tukemiseksi. Esitystensä taustaksi työryhmä selvitti toimijoiden alueellista jakaumaa, taiteellisen yhteistyön määrää ja yhteistyötahoja.

Toimijoiden alueellinen jakauma

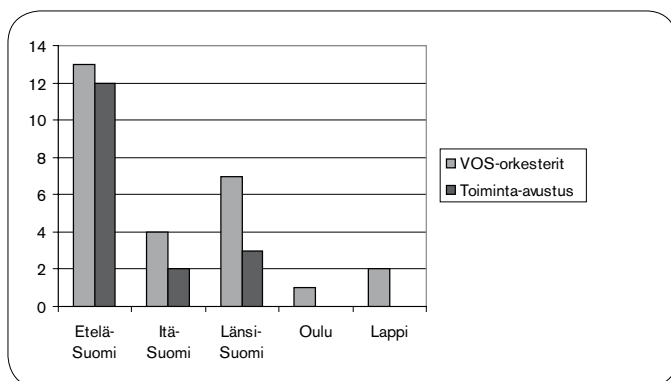
Cuporen selvityksen mukaan näyttämötaidetoimikunnan toiminta-avustusta saavista teattereista 17 kotipaikka oli Helsinki. Avustusta saaneista Uudeltamaalta oli yhteensä 20 ja kolmen kotipaikka oli Tampere. Erityisavustusta saavista ryhmistä kahdeksan kotipaikka oli Helsinki. Muut avustusta saaneista olivat Turusta, Joensuusta ja Kontiolahdelta. Alla olevassa kuviossa ryhmä ”muut” sisältää Teatteritilastoissa 2009 tilastoidut teatterit, jotka eivät saaneet mitään edellä mainituista avustuksista. Valtionosuutta saavista teattereista kahdeksan toimi Helsingissä, viisi Tampereella, neljä Turussa ja loput 29 maakuntakeskuk- sissa ja muissa suuremmissa kaupungeissa.

Kuvio 1. Valtionosuusteattereiden, toiminta-avustusta saavien ja toiminta-avustuksen ulkopuolella olevien teatteriryhmien maantieteellinen jakauma Lähde: Teatteritilastot 2009

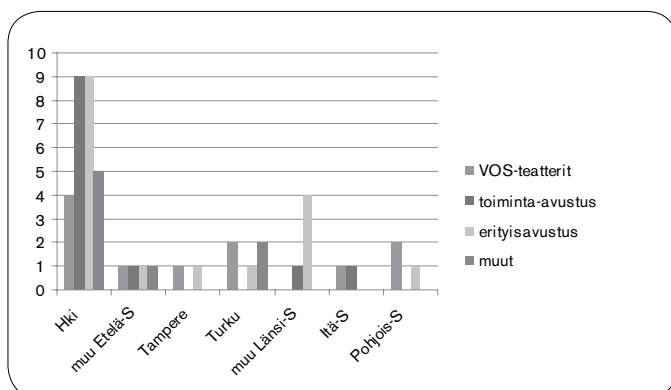
Toiminta-avustusta saavat orkesterit ja yhtyeet toimivat pääsääntöisesti Uudellamaalla. Vuonna 2009 säveltaidetoimikunnalta toiminta-avustusta saaneista orkestereista, yhtyeistä ja kuoroista 11 toimi Uudellamaalla, kaksi Kymenlaaksossa, kaksi Pirkanmaalla, yksi

Kanta-Hämeessä ja yksi Keski-Suomessa. Valtionosuutta saavista orkesterista noin puolet sijaitsee Etelä-Suomessa (13) ja loput Länsi-Suomessa (7), Itä-Suomessa (4), Oulussa (1) ja Lapissa (2).

Kuvio 2. Valtionosuusorkesterien ja toiminta-avustusta saavien orkestereiden, yhtyeiden ja kuorojen maantieteellinen jakauma 2009. Lähde: Orkesteritilastot ja valtion säveltaidetoimikunta.

Tanssitaide-toimikunnan toiminta-avustusta saavista ryhmistä yhdeksän toimi Helsingissä ja loput Kajaanissa, Porissa ja Espoossa. Erityisavustusta saavista yhdeksän kotipaikka oli Helsinki, kaksi Hollola ja loppujen kotipaikka oli Oulu, Turku, Kangaslampi, Tampere, Vantaa ja Mustasaari. Alla olevassa kuviossa 3 ryhmä ”muut” sisältää Teatteritilastoissa 2009 tilastoidut tanssiteatterit, jotka eivät saaneet mitään edellä mainituista avustuksista. Valtionosuutta saavista tanssiteattereista neljä sijaitsi Helsingissä, kaksi Turussa ja loput viisi maakuntakeskuksissa ja muissa suuremmissa kaupungeissa.

Kuvio 3. Valtionosuusteattereiden, toiminta-avustusta saavien ja toiminta-avustuksen ulkopuolella olevien tanssiryhmien maantieteellinen jakauma Lähde: Teatteritilastot 2009

Tanssitaiteella on lisäksi kuusi aluekeskusta, joiden toiminta-alue kattaa lähes koko Suomen. Ne on perustettu tukemaan vapaan kentän taiteilijoiden työllistymistä ja lisäämään taiteen alan palveluita. Aluekeskukset mm. jakavat osatuotantotutkia, tilaavat vierailuesityksiä, tekevät yleisötyötä, järjestävät koulutusta ja seminaareja.

Sirkustaiteen toiminta-avustusta vuonna 2009 saaneista ryhmistä neljän kotipaikka oli Helsinki ja yhden Tampere. Erityisavustukset ohjautuivat Kuopioon, Rovaniemelle ja Turkuun.

Performanssi- ja esitystaiteen vuonna 2009 toiminta-avustusta saaneista ryhmistä kolme oli helsinkiläisiä ja yksi turkulainen.

Taiteellinen ja tuotannollinen yhteistyö ja yhteistyökumppanit

Cuporen selvityksen mukaan toiminta-avustusta saaneet ryhmät ovat tehneet sekä taiteellista että tuotannollista yhteistyötä ja tiloja jaettiin muiden toimijoiden kanssa. Ryhmien yhteistyökumppanuudet olivat erittäin vaihtelevia. Yleisimmät yhteistyökumppanit olivat oman alan ammatillisia toimijoita, kuten vapaalla kentällä toimivat ryhmät, festivaalit ja jossakin määrin valtionosuustoimijat. Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuodesta 2001 lähtien tukenut valtionosuusteattereiden ja -orkestereiden sekä vapaiden ryhmien yhteistyöhankkeita harkinnanvaraisella valtionavustuksella. Määräraha toimintaan on ollut 80 000 euroa ja sitä on myönnetty vuosittain noin viidelle toimijalle. Muita yhteistyökumppaneita olivat mm. taideoppilaitokset, kaupungit (myös tilaaja-tuottaja-sopimuksella), muut julkisyhteisöt, joukkoviestimet, ravintolat ja muut yritykset. Vähiten yhteistyötä ryhmät olivat tehneet matkailualan, sekä soveltavan teatterin ryhmien kanssa. Ilman toiminta-avustusta toimineet ilmoittivat tehneensä hieman useammin yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kuin muiden vapaiden ryhmien kanssa. Nämä ryhmät olivat tehneet myös enemmän yhteistyötä yritysten kuin valtionosuustoimijoiden kanssa.

Vakituiset toimistotilat tai työpiste oli suurella osalla Cuporen kyselyyn vastanneista teatteriryhmistä (29), mutta varasto-, harjoitus ja esiintymistilaa vuokrattiin tarpeen mukaan tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Vastaava tilanne oli tanssitaiteen ja sirkustaiteen ryhmillä. Yksittäisillä avustuksilla toimivilla ryhmillä harvemmin on hallinnassaan tiloja.

Työryhmän ehdotukset

Valtionosuusjärjestelmän kehittäminen

Tuetaan valtionosuutta saavien teattereiden ja orkestereiden ja vapaan kentän sekä kulttuuritapahtumien välistä yhteistyötä. Selvitetään mahdollisuus kehittää valtionosuusjärjestelmää siten, että toiminnan rahoituksen yhtenä arviointikriteerinä on yhteistyö vapaan kentän toimijoiden kanssa.

Kiertuetoiminnan kehittäminen

Parannetaan valtakunnallisen kiertuetoiminnan sujuvuutta perustamalla kaikkia taiteenaloja koskeva yhteistyöelin, jonka tehtävänä on laatia eri taiteenaloja koskeva valtakunnallinen selvitys kiertuetoiminnan kehittämiseksi ja yhteistyön esteiden purkamiseksi. Hankkeessa laadittaisiin tietokanta esiintymistiloista ja niiden teknisistä ominaisuuksista ja järjestelmistä. Lisäksi selvitettäisiin mahdollisuuksia avata sekä kulttuuritilojen että oppilaitosten ”tyhjät tunnit” vapaiden ryhmien harjoitus- ja esityskäyttöön.

Tiedotuskeskusten toiminnan kehittäminen

Parannetaan eri taiteenalojen tiedotuskeskusten toimintaedellytyksiä ja kehitetään tiedotuskeskusten keskinäistä yhteistyötä taiteenalojen kansallisen toiminnan tukemiseksi.

Kehitetään tiedotuskeskusten tilastotiedon tuotantoa siten, että eri taiteenaloilta on olemassa vähintään toiminnan perustilastot. Tuetaan tiedotuskeskusten toimintaa siten, että niillä on mahdollisuus tehdä myös alan kehittämiseen liittyviä selvityksiä.

Vahvistetaan tiedotuskeskusten asiantuntijaroolia oman toimijakenttänsä liikkuvuuden, kansainvälisen viennin ja vaihdon palvelujen tarjoajana.

Uusien hallinnollisten ja tuotannollisten mallien kehittäminen

Kehitetään eri taiteenalojen toiminnan järjestämiseen liittyviä hallinnollisia malleja. Esimerkiksi näyttämötaiteen alalla selvitetään mahdollisuus käynnistää ns. seutukuntateatterihanke³ tai jokin muu päällekkäisten hallinnollisten toimintojen vähentämiseen tähtäävä yhteistyöhanke⁴.

Kehitetään eri taiteenalojen jo olemassa olevien tuotantokeskusten toimintaa^{5,6}. Lisäksi selvitetään mahdollisuudet luoda alueellisia tai valtakunnallisia tuottajarinkejä ja/tai -toimistoja. Tuotannollista osaamista ja yhteistyötä voidaan vahvistaa mm. perustamalla yhteisiä tuotantotoimistoja.

3 Seutukuntateatterin tarkoituksena on tuottaa, järjestää ja välittää näyttämötaiteen (esitystoiminta, taidekasvatus, esitystoiminnan koordinointi) kulttuuripalveluja vaikutusalueellaan. Rekisteröity toimija tekee useiden kuntien kanssa sopimuksen esitystoiminnan laajuudesta ja rahoituksesta. Toimijan vakinainen henkilöstö on pieni ja tekijät palkataan pääsääntöisesti produktiokohtaisesti. Ylläpitäjänä toimisi useampi kunta.

4 Yhden tai useamman valtionosuusteatterin ja vapaan ryhmän taloushallinnon, markkinoinnin, myynnin ja yleisötyön, kiertue- ja esitystoiminnan koordinoinnin sekä logistiikan organisoinnin kehittämiseen (varastot, kuljetukset, tekniikka) liittyvä hanke.

5 Circo Uuden Sirkuksen Keskus järjestää sirkusammattilaisille harjoitus-, residenssi-, esitys- ja festivaalitoimintaa. Keskuksen palvelut ovat avoimia maanlaajuisesti ammattilaistaiteilijoille ja ryhmille. Keskuksessa valmistuville esityksille annetaan tuotanto- ja markkinointitukea.

6 Valtakunnallisesti toimiva performanssi- ja esitystaiteen tuotanto- ja kulttuurivientiorganisaatio LADAF Live Art Development Agency Finland.

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä -sarjassa vuonna 2011 ilmestyneet

- 1 Taideyliopistoselvitystyöryhmän muistio
- 2 Korkeakoulujen kansainvälistymiseen liittyvät asumispalvelut
- 3 Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit; Tavoitteena tietoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen
- 4 Visuaalisten taiteiden kansainvälisen yhteistyön ja viennin organisointia koskeva selvitys
- 5 Culture in development cooperation; Cultural sectors in sustainable development policy
- 6 Yhdessä enemmän - selvitys opetus- ja kulttuuriministeriön konserniohjauksesta ja -rakenteesta
- 7 Oppisopimuskoulutuksen rahoitusjärjestelmän kehittäminen
- 8 Oppisopimuskoulutuksen laadun kehittäminen
- 9 Ammatillisen koulutuksen laatustrategia 2011–2020
- 11 Selvitys koulutus- ja osaamistarpeiden kehittämisestä sekä ennakkoinnin tilasta ja kehittämistarpeista 2010

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-023-0 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)